

„EDINOST“

Izhaja po trikrat na teden v šestih izdanjih ob **torških, četrških in sobotah**. Zjutranje izdanje izhaja ob 6. uri zjutraj, večerno pa ob 7. uri večer. — Obojno izdanje stane: za jeden mesec . f. 1.—, izven Avstrije f. 1.50 za tri mesece . f. 3.—, za pol leta . f. 6.—, za leto . f. 12.—. Naročnino je plačevati naprej na naročbe brez priložene naročnine se uprava ne ozira.

Posamične številke se dobivajo v prodajalnicah tobaka v Trstu po 3 nč., izven Trsta po 4 nč.

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

Oglašajo se račune po tarifu v petitu; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor obsega navednih vrstic. Poslana, osmrtnice in javne zahvale, domači oglasi itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi naj se pošiljajo uredništvu: ulica Caserma št. 13. Vsako pismo mora biti frankovano, ker nefrankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in oglase sprejema **upravnništvo** ulica Molino piccolo št. 3, II. nadst. Naročnino in oglase je plačevati loco Trst. Odprte reklame cije so proste poštne.

„Edinost je moč“.

Naši šolski odnošaji.

Govor slov. poslanca dra. Gregorčiča v seji poslanske zbornice dne 17. februarja 1896.

Visoka zbornica! Ako je res, da narod politični velja le toliko, kolikor si je pridobil znanja in kakoršno mu je izobraženje, potem mora biti največje važnosti vsakemu ljudskemu zastopniku posvetovanje o poglavju „bogočastje in nauk“. Sleherno med osmerimi plemenitostranske drž. polovice ima v tem pogledu svoje posebne želje, zahteve in potrebe ter želi, da se iste v tej visoki zbornici dajo na znanje vladi in nje zastopnikom. Jaz hočem izvršiti to častno nalogo za svoje jugoslovanske rojake, opazam pa, da sem le slučajno zašel med contra-govornike, ker imam take nade, da gotovo pridem do besede ob poglavju „centrala“.

Pred vsem si dovoljujem naprositi visoko zbornico, da bi vsprejela one resolucijske predloge proračunskega odseka, ki se nanašajo na uravnavo kongruence za katoliške duhovnike.

V podkrepljenje hočem navesti le dva konkretna slučaja. Vrl in učen katoliški duhovnik, sin siromašnih starišev, delal je nepretržno skoro 24 let kakor dušobrižnik. Zlasti kakor katehet je bil jako priljubljen, toda večinoma nameščen na jako slabo dotiranih mestih kapelana in si toraj ni mogel prihraniti ničesar; in v resnici ni imel nikakega premoženja, ko je bil po trajni bolezni na živcih prisiljen stopiti v stan deficitentov. Tedaj so mu nakazali plačo letnih 275 gld., to je 75 novčičev na dan. S tem naj stanu primerno živi akademsko izobražen mož, bolan in ostarel. To je čisto nemogoče.

Nadalje mi je znan župnik na deželi, ki mora plačevati nerazmerno visok in neznosen davek verskemu zakladu, letnih 164 goldinarjev.

Kako je prišlo to?

Pri zadnjem odmerjanju se je postopalo jako strogo in nepremičnine so se cenile ne po 70kratnem, ampak po 108 kratnem čistem dobičku in na ta način se je dosegla svota dohodkov 2248 gld., stroške pa so pripoznali le z 1075 gld.

Kaj naj bi plačeval ta prebendar na leto s temi 1075 gld.? Plačevati mu je: na zemljiškem davku 190 gld., na ekvivalentu pristojbin 119 gld., na mensalu 200 gld., hraniti mu je dva kapelana ter

skrbeti za obdelovanje zemljišča 80 oralov, med temi 7 oralov vinogradov, ter vzdrževati razsežne prebende in gospodarska poslopja.

Za zeleno mizo je morda verjetno, da je vse to mogoče storiti s 1075 gld., v resnici pa ni mogoče. Dosegli so, kar so hoteli doseči, namreč prebitek. Opažam še, da niso hoteli uračunati kongruence 700 gld., ampak ostali so pri kompetenci 600 gld.; in tako so izračunali prebitek 572 gld. ter diktirali davek 164 gld. verskemu zakladu (Čujte! Čujte!), to je: prebendarju je od dohodkov 1248 gld. plačati le 475 gld. davka, to je ravno peti del.

Prosim toraj visoko zbornico še jedenkrat, da vsprejme resolucijske predloge proračunskega odseka, tičeče se definitivne uravnave kongruence katoliških duhovnikov-dušebrižnikov. (Pohvala).

Zajedno se mi je obrniti do visoke vlade s pozivom, naj bi ista pri sestavljanju zakona o kongruenci temeljito uvaževala peticijo katoliške duhovščine, koja peticija navaja v 28 točkah vse, na kar se more in mora ozirati v tej stvari.

Visoka zbornica! Člen 19. državnega temeljnega zakona ima jako modra določila. Ako bi se jih držali povsodi ter izvajali praktično, kmalu bi se moral nehati narodnostni prepir. Člen 19. pravi, da je dati vsakemu narodu v njegovi jeziku enakostva, potrebna za izobraženje, ne da bi se pri tem uprabljala kaka sila v to, da bi se moral učiti za to drugega deželnega jezika.

Ako pa obrnemo pogled svoj na naše skupno šolstvo, pripoznati moramo, da so zadovoljivi odnošaji v tem pogledu le med Nemci, manje med Poljaki, še manje med Čehi, še manje med Malorusi in Rumuni in najmanje pri nas Jugoslovanih. Dovolim si, da dokažem to statističnimi podatki.

V tostranski polovici države imamo 15 visokih šol, 8 vseučilišč, 6 tehniških visokih šol in jedno visoko šolo za obdelovanje polja.

Ob skupnem prebivalstvu 23 milijonov odpada toraj jedna visoka šola na 1 in pol milijona ljudi. Od omenjenih 15 visokih šol je 10 nemških, 3 poljske, 2 češke, to je, 17 milijonov prebivalstva imajo visoke šole, 6 milijonov pa nimajo nobenih. Po takem odpada jedna visoka šola na 2,736.789 Čehov, na 1,263.413 Poljakov in 846.997 Nemcev.

njim, česar se ni pričakovalo. Tudi Poličarjeva Katar je po svoji v mestu odveteli mladosti pobrala svoje reči na kup ter jih prenesla domov z seboj vred. Hotela je preživeti doma v miru svoje stare dni ter porabiti zaslužene novce v poboljšek življenja. Tako sta bila takrat na Gradežu dva slična si človeka — brezposelna, nekako bolj mestna — in občevala sta le med seboj. Ona je štela petinštirideset let, a navzlic temu bila je še dokaj mlada na pogled; saj slabo se jej ni godilo nikdar. Vrščikov Lojze je lazil pogosto v vas k Poličarjevim. A nobenemu ni prišlo na um, da bi tem obiskom prišteval kako važnost. Sleherni si je mislil: vsakdo išče sebi primerni družbe.

Po leti je bilo. Vročina je pritiskala, da so ljudje zevali po njivah, poteči se pri delu. Na Poličarjevem vrtu je sedela Katar pod trhlo tepko in krpala staro obleko. Na travi poleg nje pretegoval je svoje ude goloroki Lojze. Ugasneta pipa je počivala poleg njega. Dolgo sta molčala. Slednjič povzel je Lojze po dvakratnem odkašljanju:

Pa še nečesa bi bilo opaziti tu. Ako se v Brnu osnuje namerovano nemško vseučilišče, a se ne osnuje istotako zahtevano češko vseučilišče, potem pride tam jedno vseučilišče že na 665.962 Nemcev, dočim bodo morali 1,590.000 Slovanov še nadalje pogrešati visoke šole.

Rekel sem že popred, da za 6 milijonov ni visokih šol. Ti poslednji se morajo zadovoljevati z drobtinicami, ki odpadejo zanje od sedanjih visokih šol. V takem nevšečnem položaju smo mi Jugoslovani, Hrvatje in Slovenci. Hrvatje so minolega leta po poslancu Biankiniju tu izjavili svoje tozadevne želje. S tem se je baval proračunski odsek ter je rešil iste na dobrohoten način, sosebno kolikor se dostaje uporabljevanja Fran Josipovega vseučilišča v Zagrebu.

Jaz priporočam to resolucijo in prosim visoko zbornico, da je vsprejme. (Dalje prih.)

DOPISI.

Iz okraja koperskega, dne 23. februarja 1896. (Izv. dop.)

Kakor navadno vsako leto, odločil sem bil tudi letos, da prebijem zadnje pustne dni v družini svojih prijateljev v Hrvatinu, Sodniku, Elerje itd. v županiji miljski. Ali na žalost moram povedati, da nisem bil nič kaj zadovoljen v teh krajih. Žalilo me je, ko sem čul, da ljudstvo govori in prepeva večinoma laški bodisi pri litru, hodisi na plesu. Obžaloval sem to ubogo ljudstvo in užaljenega srca ostavljal sem te kraje.

Še istega večera krenil sem proti mali vasici Korošci-sv. Barbara. Bližajoči se tej vasici začul sem že od daleč zvoke glasbe. Imeli so ples. Godba pa je svirala mazurko „Jaz nisem Talijanka“ in potem še „Još Hrvatska ni propala“. Ostal sem, omililo se mi je pri srcu. No, vskliknil sem, tu doživim kaj po svoji misli.

Ko sem dospel v vas, videl sem, kako izhajajo fantje in dekleta iz dvorane. Šli so v bližnje krčmo. Tudi jaz sem šel za njimi. Poklical sem si polič vina in poslušal sem kakor nemi tujec, da posnamem iz njih pogovorov, kakov je duh, ki prošinja to ljudstvo.

„Ali bi ne bilo dobro, — če bi se mi dva vzela?“ Z levo roko se je popraskal po temenu vsled težave, ki mu jo je prizadejalo to, njemu toli teško vprašanje.

Ona pa se mu je smejala drzno skozi kupljene zobe in vpila v njega svoj življenja siti pogled.

Lojze je vstrepetal pod tem pogledom, zdelo se mu je, da je zasmehovalen.

„Jaz mislim, da bi bilo prav!“ Ponovil je Lojze v drugič. Potem je vzel pipo v roke in jo napolnil hladnokrvno.

„I — zakaj pa ne?“ odgovorila je ona in se mu pripognila prijazno. Hotela se je igrati s tem zaljubljenim starcem.

„Jaz bi te jako rad imel“, rekel je oveseljen Lojze in se jej primaknil pogumno.

„Jaz sem zadovoljna“, rekla mu je ona v smehu, hoteča se pozabavati nekoliko.

Lojze pa je bil srečen, neizmerno srečen.

(Konec prih.)

PODLISTEK.

Samomorilec.

Sp. Srečko.

Čitati je bilo v nekem slovenskem časniku: „Minolega tedna našli so ljudje šestdesetletnega Alojzija Vrščika pod vasjo Gradež obešenega. Vzrok samomoru je bilo slabo gnotno stanje“.

Zgodilo pa se je tako. Do sive starosti klatil se je po svetu. Nikdo ga ni videl doma, niti kaj slišal o njem. Živel je v tujem mestu; vedelo se ni, se mu-li godi dobro ali slabo. Na starost ga je pa le prignalo domov. Mali, grbavi možiček, z mdrtimi, sivimi očmi, rudečkastim nosom, razoranim licem, z redkimi sivimi lasmi ni ugajal nikomur. Vrhu tega se je oblačil slabo. Odkar je prišel domov, ga ni videl nikdo v cerkvi. Kadar je zvonilo Ave Marijo, hodil je pokrit po vasi in pušil iz dolge nerodne pipe. Radi tega so se ga ogibali ljudje. Živel je tiho, sam za-se v na pol podrta koči za vasjo. Nekaj pa se je dogodilo ž

Ali čudno. Veselilo me je, da so se pogovarjali med seboj le slovenski, a žalilo me je, da so prepevali — italijanski.

Oddahnilsi in okrepcavši se posegnil sem tudi jaz v njih pogovore. Povpraševal sem jih po tem in onem in prisrčno radi so odgovarjali na moja vprašanja. Slednjič se mi jeli celó tožiti o jarmu, ki jih tišči. Kmalu sem se uveril, da je tu še mnogo dobre ledine, ko bi trebalo preorati. Moj sklep je bil kmalu storjen: ostati sem hotel tu par dni.

Koj ko sem ustal v ponedeljek v jutro, ogle dal sem si vasico. Po zajutruku, ob 8. uri zjutraj, je že prihajala godba in za isto cela vaška maškarada. Godba je svirala naš „Naprej“. Po stari navadi šli so v druge vasi iste županije. Pridružil sem se jim tudi jaz, zlasti zato, ker je bil med njimi tudi domači župan. Nadaljevali smo pogovore od predvečera. Mnogokaj sem izvedel o njih žalostnih razmerah. Slednjič sem jim svetoval, kako in kaj jim je storiti, da se bodo mogli v bodoče izogibati strupenim kačam ter se osvoboditi iz teškega jarma. Prvo pa je treba, tako sem jim povedal, da si izvolijo naroden občinski odbor za županijo miljsko! Ko bodo v občinski hiši gospodarili možje, ki imajo kaj srca za to ubogo ljudstvo, potem še le in le tako morejo priti časi, da se jim olajšajo neznosna bremena. Kdor pa ne čuti z ljudstvom — in laška gospóda niso nikdar čutili z našim ljudstvom —, od tega ni pričakovati, da bi res hotel lajšati bedno stanje siromašnemu ljudstvu.

Mene je radostilo, videčega, kako so jim dobro déle te moje dobrohotne besede, prihajajoče iz sočutnega srca. Na obrazih jim je bilo videti, kako živo občutijo svoje tužno stanje, to prenaravno posledico laškega gospodarstva po Istri, in kakó jim srce hrepeni po — osvobojenju. In uverjen sem, da bi prišlo do osvobojenja, ako bi ti ljudje imeli med seboj moža-prvaka, ki bi jih učil in vnmal. Pod vodstvom takega moža bila bi gotova zmaga v županiji miljski.

Slednjič sem jim svetoval, naj si osnujejo bralno društvo. Oni so v sredini občin istega hriba v županiji miljski. Ker jim je daleč na vse strani in ker le redkokedaj prihajajo v dotiko z ljudmi, ki bi jim dajali dobrih nasvetov, pa naj si vsaj iz poštnih slovenskih časopisov orpije pouka, vedrijo duha in blažijo srca. Na ta način ostanejo verni kristjani in pošteni rodoljubi, ponosni na svoje rojstvo, na svoj jezik in na svojo domovino! Oboroženim takimi lastnostmi, jim ne bode mogel do živega kruti nasprotnik. Lahko in sami bodo mogli braniti svoje pravice: sami gospodarji na svoji zemlji, sami gospodarji svoje lastne volje — tega daru božjega!

Tako sem jim pokladal na srce. In oni so me poslušali verno. Srečnega, presrečnega se bodem štel, ako bodem videl, da se je ljudstvo jelo preporejati v zmislu teh mojih naukov. In v novič sem se uveril, da ljudstvo ni slabo, samo nevedno je, da Bog pomaga, nevedno po krivdi onih, ki hočejo, da bodi nevedno. Pouka, pouka treba temu ljudstvu in vse se obrne na bolje!

Politiške vesti.

V TRSTU, dne 3. marca 1896.

Državni zbor. Poslanska zbornica je včeraj nadaljevala razpravo o proračunu ministerstva za nauk in bogočastje. Prvi se je oglašil za besedo naučni minister Gautsch, rekši, da naučna uprava stori vse potrebno za ojačenje versko-nravnih vzgoje v ljudski šoli. Vlada je uvaževala nedostatek na učnih sredstvih za veronauk; pripoznava tudi potrebo nekaterih novih učiteljskih, zlasti v Galiciji. Vlada je naklonjena osnutju internatov (zavodov s hrano in stanovanjem) ter se bavi z vprašanjem vzgojevanja učiteljev. Učitelj, zlasti na deželni, potrebuje nekoliko znanja v kmetijstvu, vsled česar se naučna uprava bavi z vprašanjem, da-li ne bi bilo primerno, da bi na učiteljskih učitelji kmetijstva poučevali o tem. Za nadaljnjo izobraževanje učiteljev je zadostno preskrbljeno po kurzih za učitelje na meščanskih šolah in po strokovnih kurzih. Govoré o nadzorovanju šol izjavil se je minister za to, da bi se nadzorniki imenovali definitivno. (Živahna pohvala.) Kdor ni slep za nevarnosti, ki bi morale nastati za človeško družbo,

ako ne bi verska čutstva blažila človeška srca, zlasti srca nežne mladine, ako ne bi človeštvo imelo najzanesljiveje moralne opore v veri v Boga in v plačilo onkraj groba, ta mora le pohvaliti njegovo ekscelenco na naglašanju potrebe versko-nravnih vzgoje v ljudski šoli. Ne samo učiti, ampak tudi vzgoje vati mora ljudska šola. Še le potem je šola storila svojo dolžnost, ko nam je s primerno poučenim človekom vzgojila tudi človeka z blagim človeškim srcem v prsih. Učitelj mora skrbeti za razvoj razuma in — srca! Le proroki novodobnega materializma, kojim je materija vse, duh pa nič, — iz kakoršnih teorij je morala nastati ona kruta borba za obstanek, ki jo označujemo z naslovom „socijalno vprašanje“ — morejo zanikavati potrebo vzgojanja src. In naj je glava še tako polna raznih znanostij, človek vendar-le ni človek, ako mu je prazno — srce.

Verjamemo, da se ni upal nikdo prigovarjati njegovi ekscelenci, ko je naglašal to nujno potrebo na vzgoji mladine.

Tudi misel, da bi se za učiteljske pripravnike snovali zavodi z vso oskrbo, utegne se pozdraviti simpatično.

Za naučnim ministrom je govorilo še raznih poslancev in se je potem pretrgala razprava o proračunu naučnega ministerstva. — Poslanec Pernerstorfer je stavil nujni predlog, tičóči se maksimalnega roka za izplačevanje mezde v rudnikih. Minister za poljedelstvo grof Ledebur je opomnil, da vlada pripoznava potrebo, da se uredi ti odnosi. Dotični predlogi že čakajo na parlamentarno razpravljanje. Minister ne prigovarja nujnosti predloga. Predlog se je vsprejel in naročilo se je odseku za rudarstvo naj poroča o istem v 24 urah.

Posl. Moscon in tovariši so zahtevali s posebno interpelacijo, naj vlada prepove banki „Slaviji“ rabiti v zavarovalničnih knjižicah grb kraljestva ilirskega in trojedne kraljevine hrvatske. Posl. Koblar je storil obljubo.

Na večer je bila zopet seja in se je nadaljevala razprava o proračunu ministerstva za nauk in bogočastje. Govorili so posl. Klun in Zurkan ter generalna govornika Šamanek (proti) in Fournier (za). Naslov „ljudske šole“ se je vsprejel.

Poslanec Spinčić je stavil nastopno resolucijo.

„Z ozirom na število Slovencev, bivajóčih v mestu tržaškem, koje število po zadnjem ljudskem štetju znaša 8500 duš, kakor tudi na število otrok, obiskujočih šole, ukupno kakih 1275; z ozirom na §. 59. državnega šolskega zakona in na pomanjkanje deželnega šolskega zakona za Trst, ki naj bi uredil osnovni pouk v zmislu ustave; z ozirom na razdelitev mestne pokrajine tržaške v mesto in okolico; z ozirom na dejstvo, da v tržaški okolici nikakor ni neobhodna potrebna uporaba italijanščine in da je v okolici tržaški italijanskih vsporednic, ki niso utemeljene v zakonu, ko je v Trstu mnogo italijanskih ljudskih šol; uvažujé, da, tudi če ne bi bilo razdelitve med mestom in okolico, bi bila najbližnja slovenska ljudska šola oddaljena od mesta skoro štiri kilometre in bi bili slovenski otroci izpostavljeni velikim nevarnostim; uvažujé, da slovenske osnovne šole v okolici ne zadoščajo in da bi morali postaviti novih poslopij, ako se zahteva, da bi se mestni slovenski otroci silili pohajati te šole; sklicevaje se na člen 19. državnega temeljnega zakona od dne 21. decembra 1867. in na §. 3. državnega zakona o ljudskih šolah, kakor tudi na sklep poslanske zbornice od 27. aprila 1894., zadevajoči snovanje ljudskih šol in pouk v materinem jeziku na Primorskem; uvažujé slednjič, da bi bil že zadnji čas, da se zadosti zahtevam Slovencev, zahtevajočih že 12 let jedno slovensko ljudsko šolo v Trstu, ter da se stori konec spletkam vlade; podpisani stavlja nastopni predlog: Vlada se pozitlja, naj se pobriga nemudoma in vso odločnostjo, da se slednjič v Trstu zasnuje jedna ljudska šola se slovenskim učnim jezikom“.

O razmerju med grofom Franom Coroninijem in laško stranko piše praška „Politik“: Velike zasluge, ki si jih je nedvomno pridobil g. grof Fran Coronini za italijanstvo v Primorski, ga nikakor ne varujejo pred napadi italijansko-irredentovskega časnika. Saj ima, da-si se je vsikdar pokazal odkritega pripadnika italijanskega ljudstva, dva velika in neodpustna greha: on hoče biti avstrijski patrijot in hoče

dostojno izhajati tudi se sôdeželani slovenske narodnosti. In zato ga „Corriere di Gorizia“ kar naravnost imenuje — velikega protektorja Slovencev! Storil da ni absolutno ničesar, kar bi bilo moglo koristiti njega stranki in volilcem, koje zastopa. Posebno hudo se mu očitá to, da tedaj, ko je došel nadškof Zorn v deželni zbor in je v prilog neki slovenski zahtevi zavaroval kompetenco deželnega zbora tudi za slučaj, da bi italijanski poslanci izšli iz dvorane, ni odstopil predsedstva svojemu (slovenskemu) namestniku ter omogočil tako se svojim glasom, da bi se bila odklonila dotična zahteva. Takih naravnost nezastlanih bojnih sredstev zahteva irredentovsko glasilo od dostojnega moža, kakoršen hoče vendar biti grof Fran Coronini, in obdolžuje ga izdajstva, ker je odklonil tako zahtevanje, stavljeno mu od „signorov“! „Il Piccolo“ pa zopet napada grofa Coroninija zato, ker je kakor župan čisto slovenske občine šempeterske v isti uvel slovenski uradni jezik ter je dopustil, da so se razobesile zastave v slovenskih, po „Piccolo“ v ruskih barvah. Seveda: ako Italijani nabirajo lire za slavne — zmagovalce v Makaleju in ako v svojih gledališčih proslavljajo rojstveni dan — kralja italijanskega, je vse to seveda popolnoma v rdu; ako pa se je v koji slovenski občini uvel slovenski uradni jezik in ako se razobešajo zakonito dovoljene zastave, se pa razbrzdano italijanstvo čuti tlačeno; in z Italijanom, ki se upira temu „splošnemu toku“, postopajo hitro kakor z „odpadnikom“, kakor sedaj ravno z grofom Coroninijem“.

Dobro jo je pogodila „Politik“ s tem svojim ravnokar navedenim izrekom: italijanska gospóda ne trpe, da bi bil kdo med njimi — pravičen. In v tem svojim strahu, da ne bi namreč nastala zdrava reakcija v njih lastnem taboru, so gospóda neizprosni teroristi. Gorje njemu, ki bi hotel spregovoriti le jedno samo besedico za pomirjenje in spravo! Po njem je — izdajica je. Kakor je skoro neverjetno, tako je gotovo, da je celó v deželnem zboru v Poreču par italijanskih mož, kojim se stidi tiranstvo voditeljev italijanske stranke in ki ne bi se upirali vsaj premirju med obema narodnostima — ako bi smeli! Ali tudi ti možje drve čez gvm in stru za huzarji intransigentstva italijanskega, ker se — boje, ker vedo, da ob najmanjši prvi želji, izraženi od njih po blažjih odnosajih med obema narodoma, italijanski terorizem napravi iz njih — političke in moralne mrtvece. Da, to je isto sredstvo, s kojim se vzdržuje italijanski radikalizem: čut pravice se duši v kali in pravičnega ne trpe med seboj! Ne le grofu Franu Coroniniju, ampak slehernemu se bode godilo tako, ki si bode upal ziniti besedico o spravi. In naj ta gospóda sklepajo še toliko lepah resolucij in naj vabijo še toliko „nepristranskih“ okrajnih glavarjev k sebi na obed, resnica ostane vendar le resnica, da je popolnoma zgrešena naša primorska politika in ostane zgrešena tako dolgo, dokler ne pretrže sleherni ve med seboj in onimi krogi radikalizma italijanskega, ki ne trpe med seboj — pravičnih ljudi!!

Občinske volitve na Dunaju. Bitka je odločena z izidom volitev v II. razredu, izidom, ki pravi vladi in liberalcem, da so udarili po vodi, ko so razpnstili občinski zastop. Včeraj je volil II. razred, razred inteligencije, in volil je 32 antisemitov in le 14 liberalcev. Antisemitska stranka šteje že sedaj 78 občinskih svetovalcev, 8 nad absolutno večino; skoro gotovo je toraj, da se antisemitje povrnejo v mestno zbornico z — dvetretjinsko večino. Zastonj so bili torej vsi napor, da bi oživel nemško-liberalnega — mrtveca. Židovski liberalizem je odgospodaril in dobro je, da je odgospodaril.

Mnogi in z istimi smo menili tudi mi, da s toli izdatne pomočjo vlade se morda vendar posreči liberalcem, priboriti si ta ali oni ob zadnjih volitvah izgubljeni mandat. Motili smo se: liberalci ne le da niso pridobili nobenega mandata, ampak glasovi antisemitov so še mogočno narasli tudi v tem razredu.

Ne ne, liberalni stranki se ni ničesar več bati na Dunaju: mrtvi ne morejo postati še bolj mrtvi. Istej ne preostaje družega, nego da se resignirano uda v svojo ne baš častno, toda pošteno zaslužen usodo; grofu Badeniju pa danes ni pri-

sojen blaženi mir tihe resignacije, ampak misliti mu je, da na časten način razreši zanjko, ki si jo je zapel — brez vse potrebe.

Govoricam, ki se širijo, ne prepisujemo nobene važnosti. Beležimo jih pa, ker tako zahteva naša časnikarska dolžnost. Jedni pravijo, da bode dr. Lueger brezpogojno zopet izvoljen županom; drugi menijo, da bode več kandidatov za mesto župana; tretji menijo celo, da sta se že pobotala dr. Lueger in grof Badeni, tako, da za sedaj bode kateri drugi antisemit izvoljen županom, ki pa ob prikladnem času odstopi to mesto dr. Luegerju, itd. itd. Nezmiselno bi bilo, ako bi hoteli ugibati o verjetnosti vseh teh govoric, saj nam tako pokažejo dogodki v najbližji bodočnosti, da-li ostane borba, ali pride sprava med vlado in stranko-zmagovalko.

Kmetijske zadruge. Iz poročil o razpravah v poslanski zbornici na Dunaju so že posneli naši čitatelji, da je vlada predložila nov načrt zakona o kmetijskih zadrugah. „Slov. Narod“ piše o tem:

Podoben načrt je bil predložil že dne 10. oktobra 1893 pojedelski minister grof Falkenhayn. Ta predloga se pa ni rešila v državnem zboru. Izročila se je odseku, in odsek jo je izročil pododseku, torej nastopil se je bil z njo pot znanega zavlačevanja, običajnega v avstrijskem parlamentarizmu. Dne 7. decembra lanskega leta je pa vlada umaknila dotično predlogo in ob jednom obljubila, da sama predloži nov načrt.

Proti Falkenhaynovi predlogi je bil nastal velik hrup v nemškoliberalnem taboru, in to zaradi tega, ker je z njo bil združen načrt zakona o osnovi rentnih domov. S tem zakonom so se hotela ohraniti kmetiska posestva sedanjim lastnikom in pa doseči razdolženje kmetijskih posestev. To je gotovo jako važna stvar, kajti dolgovi najhujše tarejo naše kmetijstvo. Posestva prehajajo vedno iz rok pravih kmetovalcev v roke drugim stanovom, ki jih obdelujejo po zakupnikih. Levičarjem seveda tak načrt zakona ni ugajal, ker bi zabranjeval, da bi veliki kapital ne mogel skupljati posestev in oviral sploh spekulacijo z zemljišči, katera je pa kmetijskemu stanu samo v škodo. Nemškoliberalni listi so kričali, da to mora izpodkopati ves kmetijski kredit, v resnici so se pa bali, da bi zlasti židje v Galiciji ne mogli več tako izsesavati kmeta, kakor so ga dosedaj.

V predloženi predlogi pa ni več govora o rentnih posestvih in zato mi o nji ne moremo reči, da bi bila tako dobra, kakor je bila Falkenhaynova. Čudimo se mi temu ne. Ko je padel Taaffe, je liberalna stranka prišla v državnem zboru do večje veljave, in vlada se mora ozirati na njo. Falkenhaynova predloga se je dala izvesti jedino proti levičarjem, ne pa z njimi. Bila je pokopana tisti dan, ko je padel Taaffe, in reči moramo, da so naši konservativci, ki se tako radi ponašajo s svojo skrbjo za kmeta, kmetijskemu stanu storili slabo uslugo, ko so pomagali židovskim liberalcem in veleposestnikom vlado vreči ravno v tem trenutku, ko se je pripravljala nekaj odločnega storiti kmetu v korist.

Sedanja predloga utegne tudi koristiti kmetijskemu stanu, a tistega blagodejnega upliva ne bode imela, kakor bi ga imela Falkenhaynova. Kmetijskemu stanu se more pomoči namreč le z radikalnimi sredstvi.

Člankar graja na to, ker je v novem načrtu konečna odločitev prepuščena deželnim zborom. Res je sicer, da so jako različne razmere v posamičnih kronovinah in se take bistvene stvari ne dajo uravnavati za vso državo po jednem in istem kopitu, na drugi strani pa nastaja vendar-le vprašanje, da-li so deželni zbori pripravi za to delo z ozirom na narodnostne prepire, ki vihrajo v njih. Tu treba le pogledati v deželni zbor istrski.

V tej kronovini imajo sedaj deželni kulturni svet in okrajne zadruge, a italijansko deželno oblastvo dela silne ovire vsakemu vspešnemu delovanju omenjenih zadrug v slovenskem delu dežele. Pa še v nekem drugem oziru se utegne pokazati slab upliv deželne avtonomije v nekaterih pokrajinah. Po Falkenhaynovi predlogi bi tudi grajščaki morali biti člani teh zadrug. To je pa važno že zaradi dohodkov zadrug. Grajščaki navadno plačujejo veliko davkov in bi torej plačevali tudi velike doneske za zadruge. Denarja bode pa potreba zadrugam, če bodo hotele uspešno vršiti

svojo nalogo. Na kmetске rame se pa veliko nakladati ne bode dalo zaradi neugodnih razmer kmetiskega stanu. Po novi predlogi bodo pa deželni zbori imeli odločevati o tem, če bodo veleposestniki pripadali zadrugam in kakšne pravice bodo pri njih imeli. Baš v deželnih zbora pa imajo veleposestniki velik upliv, kar smo posebno videli v poslednjem zasedanju češkega deželnega zbora, in bati se je, da se bodo marsikje skušali odtegniti zadrugam in se jim to tudi posreči. Falkenhaynovi predlogi so veleposestniki zelo nasprotovali, češ, kako da mi pridemo do tega, da bi donášali za naprave, ki bodo v korist samo malemu kmetiskemu stanu. Knezi in grofi so se tudi čutili malo ponižane, da bi bili v zadrugah jednaki z drugimi navadnimi kmeti.

Namen zadrugam bode: boljšati npravno in gmotno stanje kmetov po gojenju duha ukupnosti, poučevanju, bujenju stanovske zavesti in povspesjevanju gospodarske koristi. V ta namen bodo snovale zadrugne skladišča za kmetijske pridelke, zadrugne mesarije, pekarije itd., povspesjevale bodo posojilništvo in posredovale pri konvertovanju visokoobrestnih dolgov v nizko obrestne, sodelovale bodo pri uvajanju zavarovanja, podpirale bodo druge korporacije v prid kmetijstvu in gozdnarstvu, povspesjevale kmetijski pouk, posredovale bodo med tistimi, ki iščejo dela, in onimi, ki potrebujejo delavcev itd. itd. Razvidno je, da bodo kmetijske zadruge lahko mnogo koristile, ako bodo umele izvrševati svojo nalogo.

Vsak sodni okraj bode imel po jedno ali več zadrug in te bodo pošiljale svoje zastopnike v deželno zadrugo, koja poslednja bode nekaj viši organ nad okrajnimi zadrugami.

Italija v Afriki. Znana stvar je, da italijanska vlada zavlačuje dokler le more objavljanje neprijetnih vestij, prihajajočih iz Afrike in kadar že neizogibno mora kaj prijaviti, takrat pové gotovo komaj deseti del resnice. Takó je soditi tudi o dogodkih, ki so se porajali poslednje dni v Eritreji. Včeraj došlo je namreč iz Masave službeno poročilo, da je Baratieri 29. min. meseca na p a d e l v treh brigadah sovražnika pred Aduo. A že pri Abba Garini, par kilometrov vstočno Aduo, vrgli so Šoanci italijanske čete. Istim da je prihitel general Arimondi v pomoč, (torej je slavni Arimondi še živ!), toda ozemlje kjer je bila bitka bilo je po svoji naravi takó strašno težavno, da Arimondi ni mogel razviti vseh svojih močij in niti topov ni mogel rabiti. Šoanci da so se potem z vso silo vrgli na Italijane, jih prijeli tudi od levega in desnega krila ter jih pognali iz vseh pozicij. Ni še nikakoršnega poročila o izgubah Italijanov. Italijani da so se umaknili v Beleso. Zasebna brzojavka iz Masave dodaje: Ta vest napravila je strašen utis, kajti ves svet je gotov, da je službeno poročilo zatajilo mnogo resnice. **Bržkone dogodila se je velika katastrofa.**

In kakó prav ima to zasebno poročilo, o tem se lahko osvedoči vsakdo, ki pogleda zemljevid Abesinije. Šoanci sprijeli so se z Italijani, kakor rečeno, pri Abba Garini. A vrgli so Ital. do Beleso, to je daleč, daleč na sever postojanke Entišá, in severno-zapadno Adigrata, kjer je bil doslej tabor Baratierijeve vojske. In ker se je italijanska vojska umaknila takó daleč, more se sklepati iz tega da je tudi „varni“ Adigrat z vsem ozemljem danes v rokah Šoancev.

Minoli ponedeljek naj bi bil v Rimu ministerski svét, toda isti se je moral odložiti, ker je bil Crispi ker nenadoma odpotoval v Neapelj. To popotovanje tolmačijo s tem, da je šel Crispi sporočiti kralju važne vesti (a žalostne!), ki so došle iz Afrike, a tudi Baratieri da je sporočil Crispiju željo, da se sme — vrniti domov po tolikih „zmagah“. No, Crispi je sporočil kralju, kar je imel sporočiti ter se vrnil v Rim zajedno z vojnim ministrom, generalom Mocennijem. Ker pa Crispi do pojutrajšnjem, t. j. do 5. t. m., ne bi imel ob odprtju zbornice sporočiti družega, nego o novi zmagi — Abesincev, odložil je baje odprtje komore do nedoločene dóbe. Kdo mu more zameriti, ako odlašá hude, izvestno neprijetne napade opozicije do — „nedoločene“ dóbe? Vsled nove zmage, črncev namreč, odstopilo je baje par italijanskih ministrov. Ne znamo sicer, kateri ministri so odstopili, nikakor pa se ne bi čudili, ako je med ostopivšimi tudi zares ubogi minister financ!

Kar se dostaje nastopa generala Baldissere

na afričanskem pozorišču, zatrjujejo službena poročila, da isti izda takoj po svojem prihodu v Masavo oklic „na prebivalstvo italijanske naselbine Eritreja“. V tem oklicu da resno posvari domačine, naj nikar ne podpirajo „sovražnikov“ (domačinov). Italijanski vojski v Afriki pa da izda poseben „ukaz“, s katerim naznani, da je prevzel vrhovno poveljstvo.

Dné 29. t. m. iz Rima došlo poročilo pravi, da general Baldissere in general Heusch (nota bene: tudi bivši c. kr. avstrijski častnik) skupno udarita proti Adui, čim dospé Heusch s pomožnimi silami v Afriko. Baldissere da hoče prijeti Šoance od taborišča v Entišó (vstočno Adigrata in severno-vstočno Aduo), general Heusch pa da prične svoje operacije že daleč gori na severu, v Asmari. Iz tega se more sklepati, da so se bržkone uprla vsa plemena v Eritreji, da-si zatrjujejo, da je v naselbinah črncev plemena Okulé-Kusaj popolni mir. Ako bi bilo to res, bi bilo potem treba pričeti generalu Heuschu vojne operacije že pri Asmari, to je, ko je bil takoreč komaj stopil na afričanska tla? No, bistri, o gibanju Italijanov vedno dobro poučeni Abesinci pa se bodo znali čuvati tem bolje, ker Italijani ta svoj najnovejši „vojni načrt“ bobnajo na vse vetrove.

O tem našem domnevanju so nas podkrepile najnovejše, iz Eritreje došle vesti. Morda italijanski generali po najnovejših dogodkih spremin svoj vojni načrt ter nastojali, da se umaknejo kolikor možno urno do Masave, kjer jim je odprta pot domov, namesto da kujejo še nadalje sanjarske načrte o „prisvojitvah“! (Glej najnovejše vesti.)

Različne vesti.

Pogreb dr. Ante Starčevića. Navzlic skromnim določbam, ki jih je izjavil prvak hrvatskega naroda Ante Starčević gledé svojega pogreba v svoji oporoki, bil je ta pogreb vendar sijajna manifestacija, s katero je narod hrvatski izkazal svojo hvaležnost pokojnemu prvoboritelju. Na tisoče in tisoče ljudstva spremilo je velezaslužnega pokojnika k zadnjemu počitku v selo Šestinje, a v mestu samem bil je ves Zagreb na nogah. Stotine brzojavk izražalo je sožalje onih, ki so bili zaprejeni vdeležiti se pogreba. Iz vseh krajev Hrvatske prihitelo je naštevanih deputacij, da izkažejo zadnjo čast nesebičnemu, velikemu Hrvat. A i cvet naših državnih, odnosno deželnih poslancev, prihitel je bil v Zagreb, da spremi na zadnji poti moža, v katerem je bila utelesena hrvatska misel. Spreveda so se udeležili poslanci dr. M. Laginja, V. Spinčić, Biankini, Mate Mandić, dr. Trinajstić in N. Dapar.

Sprevod je potreboval nad jedno uro, dokler se je mogel razvrstiti in urediti v silni gneči. Pogreba so se udeležila razna društva z zastavami, deputacije mnogih občin, odposlanstva akademiških društev „Tomislav“, „Zvonimir“ in „Hrvatska“, mnogo preprostega ljudstva, lepo število gospá v črnih oblekah, vsi poslanci hrvatske opozicije, klub stranke prava, mestnega sveta itd. itd. Od oficijelnih oseb sabora, deželne vlade in občine glavnega mesta, ni bil nihče pri pogrebu. Kondukt je vodil z veliko asistencijo župnik č. p. Mrzljak. O pogrebu ni bilo zvonjenja, ker je bila to izrečna želja pokojnikova. Ob mrtvaškem galavozu korakali so vseučiliščniki v narodni gala-opravi, z golimi sabljami v rokah. Na pokopališču poslovil se je prvi od pokojnika poslanec dr. Frank, naglasivši zasluge pokojnikove za hrvatstvo. V lepem, ganljivem govoru povdarjal je zapuščino Starčevićovo, tega sina pravice, katera zapuščina temelji v izreku: „Bog in Hrvatje! Hrvatska Hrvatomi!“ Za dr. Frankom govorili so: pesnik dr. A. Tresić-Pavičić, jurist Nemec v imenu akademiške mladeži, baron Rukavina in Timet v imenu delavstva. ... In zagrnil se je črni greb nad možem, ki je ves čas svojega življenja nosil v svojem srcu — misel hrvatsko!

Porotne razprave pri okrožnem sodišču v Gorici. Pri tem sodišču prične prihodnje zasedanje porote dné 20. aprila t. l. Predsednikom porotnim razpravam je določen predsednik okrožnega sodišča v Gorici, dvorni svetovalec Pavel Sbiša, njega namestnikoma pa deželnega sodišča svetovalca Josip Goriup in Ambrož Flegar.

Lastnik politično društvo „Edinosti“. Izdavatelj in odgovorni urednik: **Julij Mikota**. — Tiskarna Dolenc v Trstu.